

A FOGANATOSÍTÓ BÍRÓSÁG SZEREPE A VÉGREHAJTÁSI ELJÁRÁSBAN A 19-20. SZÁZAD FORDULÓJÁN

PAP PÉTER

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. PAP PÉTER

DOKTORANDUSZ

ELTE ÁJK MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK

PETERPAP96@GMAIL.COM

2024. március 4.

A végrehajtási eljárás fogantatosítási szakaszában a bírósági végrehajtó, a királyi közjegyző is szerephez jutott, de mindig csak valamilyen vagyontárgy vagy cselekmény vonatkozásában, egyebekben az eljárást a fogantatosító bíróság koordinálta, és ez küldte vissza az iratokat az elrendelő bíróságnak a feladatok végzetével. A végrehajtási eljárásról 1881. évi LX. törvénycikk (továbbiakban: Vht.) hatálya alatt az ingatlanra vezetett végrehajtás esetében a telekkönyvet vezető járásbíró volt illetékes, mint telekkönyvi hatóság. Más esetben a végrehajtást szenvedő lakóhelye határozta meg az illetékességet. Jelen írás arra vállalkozik, hogy bemutassa a fogantatosító bíróság szerepét, amikor az nem mint telekkönyvi hatóság járt el.

A fogantatosító bíróság rendelkezett a végrehajtási ügy kiosztásáról. A királyi bírósági végrehajtói intézmény bevezetése előtt kivétel nélkül a bírósági állomány tagjai végezték a végrehajtási cselekményeket: nem rendezett tanácsú városokban és községekben a bíró vagy a jegyzőkönyvvezető, szolgabírói járásokban a szolgabíró vagy egy esküdt, városi törvényszék esetén a törvényszéki személyzet egyik tagja, a megyei törvényszékek esetében azoknak egyik tagja, megkeresés útján pedig az ügytől függően valamely korábban említett hatósági személy.¹ A személyzetből általában a fogalmazó- vagy a kezelőügyszakból jelölték ki a kiküldöttet. Szavazóbíró vagy több tagból álló tanácsot is kirendelhettek, arra azonban figyelni kellett, hogy a kirendeléseket egyenlő arányban osszák el, hogy más hivatali feladatot ne

akadályozzon.² Az a szabály a Vht.-ban is megmaradt, miszerint „[h]a a végrehajtást elrendelő bíróság egyszers mind a végrehajtás fogantatosítására is illetékes, és a végrehajtás kiküldött által fogantatosítandó, a végzésben a kiküldött is kirendeltetik.”³ Ebből az is látható, hogy nem vált el szükségszerűen az elrendelő és fogantatosító szerepkör.

A bírósági végrehajtókról szóló 1871. évi LI. tc. hatályba lépésével főszabállyá vált, hogy a végrehajtási ügyekben elsősorban bírósági végrehajtó járt el, de szükség esetén a bírósági állományból is rendelhetek kiküldöttet a cselekmények elvégzésére.⁴ Az 1870-es években lezajlott szervezeti átalakítások során a járásbírói, törvényszéki szervezet kialakulásával a fogantatosító bíróságok fajtái is e két kategóriára csökkentek. A munkamegosztásban a feladatok fokozatosan a járásbíró-ságok felé tolódtak. Voltak speciális esetei is a fogantatosításnak, bányáügyekben a bányabíró kiküldöttje tehetett végrehajtási cselekményeket. A harmincas években országos illetékességű bányabíró volt a Pestvidéki Királyi Törvényszék.⁵ A királyi udvari épületekben és a királyi ház tagjainak lakóépületeiben a főudvarnagyi hivatal kiküldöttje, a főudvarnagyi bíróság elnöke vagy az általa megkeresett bíróság végezte az ingóságok végrehajtás alá vonását.

A végrehajtási ügy az elrendelés után legtöbbször ahhoz a járásbíróhoz került, amelynek illetékességi területén a végrehajtást

szenvető lakott. Ez abból következett, hogy valószínűsíthetően a végrehajtást szenvető mindenkor tartózkodási helyén tartja az ingóságait. A végrehajthatónak célszerű volt leírást adnia az ingóságok helyéről, hogy a kiküldött munkáját gyorsabban tudja végezni.⁶ Ugyanis ő megjelölhetett további címetek, helyeket az adós lakóhelyén kívül, ahol az esetleg ingóságokat tartott. Ha több ilyen volt, akkor több foganatosító bíróságra volt szükség. Ha például az adós a lakóhelyétől eltérő járásban dolgozott, a jövedelemletiltás a munkáltató helye szerinti bírósághoz tartozott.

A bíróságok illetékessége csak a járás területére terjedt ki, még vármegyén belül sem járhatott el a bírói kiküldött.⁷ Budapesten a budai oldalon az I-III. Kerületi Királyi Járásbíróság, míg a pesti oldalon az V. Kerületi, később a Központi Királyi Járásbíróság foganatosította a végrehajtásokat.⁸ Mindez magával vonta azt, hogyha az eljárást megelőzően vagy annak során a végrehajtást szenvető lakóhelye megváltozott, a végrehajtási ügy áttételének volt helye az újonnan illetékességgel rendelkező bírósághoz, amellyel egyidejűleg az elrendelő bíróságot értesíteni kellett.⁹ Ilyen esetekben a végrehajtást kérő is felkereshette a másik bíróságot, ha végrehajtható kiadományokkal rendelkezett vagy kérhette ez eredeti bíróságot folytatólagos végrehajtás elrendelésére, amely a másik bíróság területére szolt.¹⁰

Ha a végrehajtást szenvető felé fennálló követelést kellett lefoglalni, akkor az ügyben azt a járásbíróságot kellett megkeresni, amelynek a területén e követelés kötelezettje lakott. A lefoglalt követelés kötelezettjének a foganatosító bírósághoz kellett teljesítenie a kifizetést, ha addig annak kiutalásáról nem intézkedett a bíróság. Ugyanígy jártak el a közpénztáraknál is.¹¹

A végrehajtást kérő átruházással megszerezte a követelést, ha azon másnak nem volt zálogjoga, és az esetlegesen fennmaradt többletet kifizette a végrehajtást szenvetőnek, de ez csak az egyik lehetősége volt. Felléphetett a végrehajtást szenvető helyett és behajthatta a követelést. Erre a foganatosító bíróság végzése jogosította fel, bár kérhette maga helyett ügygondnok kirendelését is. Amennyiben saját maga igényérvényesített, sikeres behajtás esetén jelentést kellett tennie a bírósághoz.

Ügygondnokrendelésnél jelentéstételi kötelezettség nem terhelte a végrehajthatót, és amennyiben több tartozás volt, a befolyt összeget felosztották sorrendi tárgyaláson. Ha nem pénzbeli volt a követelés, de teljesített a kötelezett, akkor a követelés tárgyát árverésen értékesítették. Ha pedig a lefoglalt követelés behajtása kétséges volt vagy több mint fél évig nem vált esedékessé, esetleg feltételtől függött, a bíróság a követelés árverését is elrendelhetette.¹²

Hasonló megoldással élt a szabályozás, ha jogot foglaltak le. Ez csak élők közötti ügyletből származó és ingatlanra vonatkozó jog lehetett, de a végzés birtokában a végrehajtható saját jogán perelhetett, akárcsak a követelés behajtása során.¹³

A foganatosító bírósághoz tartozott a döntés az árverések körül felmerülő, az általánostól eltérő helyzetekben, mint a romlandó ingóságok előleges árverése,¹⁴ külön lefoglalt tárgyak együttes árverezése.¹⁵

Az árverést követően, ha voltak elsőbbségi igények vagy a jogosultak nem tudtak megegyezni a vételár felosztásáról, akkor a bíróság osztotta fel közöttük az összeget sorrendi tárgyaláson.¹⁶ Ez nem egy polgári peres tárgyalás volt, a foglalás érvényét vagy az árverés szabályosságát nem érintették, pusztán az érdekeltek meghallgatása után a bíróság döntött, hogy ki hányad részét kapja a vételárnak.¹⁷

Az ügykezelési feladatokon és az egyes végrehajtási cselekményeken túl a foganatosító bíróság bírálta el a területén működő végrehajtók cselekményei ellen benyújtott előterjesztéseket, ezért sokrétű szerepük volt, és hatályos jogunkkal ellentétben sokkal jobban kontrollálták az eljárást.

Hivatkozások:

- ¹ A polgári törvénykezési rendtartás tárgyában hozott 1868. évi LIV. tc. 352. §
- ² Herczegh Mihály: Magyar polgári törvénykezési rendtartás. Pest, 1871, Heckenast Gusztáv, 607. p.
- ³ 1868. évi LIV. tc. 350. § és Vht. 11. § 2. bek.
- ⁴ 1871. évi LI. tc. 14. § és Vht. 19. §
- ⁵ Sárffy Andor: A végrehajtási eljárás jogszabályainak magyarázata. Budapest, 1938, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 67. p.
- ⁶ Sárffy, 1938. 70. p.
- ⁷ Vö. a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 33. §
- ⁸ Borsodi Miklós (szerk.): A végrehajtási eljárás zsebkönyve. Budapest, 1931, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 38. p.
- ⁹ Sárffy, 1938. 65. p.
- ¹⁰ Sárffy, 1938. 66. p.
- ¹¹ Vht. 82. §
- ¹² Vht. 123-127. §§
- ¹³ Vht. 132. §
- ¹⁴ Borsodi, 1931. 192. p.
- ¹⁵ Vht. 106. § 3. bek.
- ¹⁶ Vht. 114., 118-119. §§
- ¹⁷ Borsodi, 1931. 214. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Szepsi, Magyar Királyi Járásbíróság. <https://fortepan.hu/hu/photos/?id=86504>
2024. március 1.

A cikkekben feltüntetett állítások a szerző saját véleményét képezik.

A blogon megjelent művek utánközlése csak a szerző és a szerkesztőbizottság engedélyével lehetséges. Ennek megszegése jogi felelősségrevonást eredményez.

Erre, a blogon megjelent írásra a következőképp lehet hivatkozni:

Pap Péter: A foganatosító bíróság szerepe a végrehajtási eljárásban a 19-20. század fordulóján. In: **JOG.történet. A HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport blogja.** 2024. március 4. mtajogtortenet.elte.hu/blog/pap-peter-foganatosito-birosag